

महाराष्ट्र शासन

जलसंपदा विभाग

शासन निर्णय क्रमांक: निर्णय २०१३/(९१/२०१३)/खारभूमी

मंत्रालय, मुंबई - ४०० ०३२

तारीख: १२/३/२०१३

वाचा

- १) निर्णय क्रमांक : केएलडी १०८८/(२३९/८८)/खारभूमी, दि. १३ आक्टोबर, १९८८
- २) शासन परिपत्रक क्र. खाभूयो/१०९२/(३७४/९२)/खारभूमी, दि. २७/१/९९
- ३) शासन निर्णय क्रमांक: निर्णय १०९९/(४४२/९९)/खारभूमी, दि. ४/१०/२०००

प्रस्तावना

राज्यात खारभूमी योजनांचे संकल्पन करतांना विचारात घ्यावयाच्या तांत्रिक मानकाबाबत शासन निर्णय क्रमांक : केएलडी १०८८/(२३९/८८)/खारभूमी, दि. १३ आक्टोबर, १९८८ अन्वये सूचना दिलेल्या होत्या. त्यानंतरच्या काळात राज्यात ब-यांच खारभूमी योजनांच्या बांधाची कामे पूर्ण करण्यात आली. संदर्भीय शासन निर्णयानुसार विहित करण्यात आलेल्या खारभूमी योजनांच्या बांधाच्या तांत्रिक संकल्पनामध्ये अधिक सुसूत्रिकरणाची व सुधारणांची आवश्यकता वाटल्याने मुख्य अभियंता, पाटबंधारे विभाग, कोकण प्रदेश, मुंबई यांच्या अध्यक्षतेखाली जानेवारी, १९९० मध्ये एका समितीची स्थापना करण्यात आली होती. या समितीने आपला अहवाल शासनास सादर केला असून त्यात खारभूमी विकास योजनांच्या बांधा-यांच्या बांधाचे संकल्पन व रचना या संबंधी शिफारशी केल्या होत्या. सदर शिफारशी शासनाने तत्त्वतः स्विकारल्या असून त्यानुषंगाने उपरोक्त दिनांक २७/१/९९ च्या शासन निर्णय निर्गमित करण्यात आला होता. तसेच ई.ई.सी. सल्लागार समितीने ई.ई.सी. टप्पा २ मधील योजनांसाठी माथा पातळी, माथा रुंदी व अश्मपटल याबाबींसाठी केलेल्या शिफारशी सर्व खारभूमी योजनांसाठी स्विकारण्यात येत असून त्यानुषंगाने उपरोक्त शासन निर्णयात अंशतः बदल करून या शासन निर्णयान्वये खालील प्रमाणे एकत्रित सूचना उपरोक्त संदर्भ क्र. ३ अन्वये देण्यात आले होती. तथापि, सद्यःस्थितीत खारयोजनेचे अंदाजपत्रक तयार करतांना बहुतांशी अंदाजपत्रकात क्षेत्रिय कार्यालयाकडून माती व मुरुम बाहेरून आणण्याचे प्रस्तावित करण्यात येत असल्याचे निदर्शनास येत आहे. तसेच अनेक खारभूमी योजनांचे नुतनीकरणाचे अंदाजपत्रक मान्यतेसाठी शासनाकडे सादर केली जात आहे. काही प्रकरणात योजनेचा बांध खाडीतील पाण्याच्या लाटांमुळे वारंवार कमकुवत होणे अथवा वाहून जात असल्याचे या प्रस्तावावरून प्रकर्शाने निदर्शनास आले आहे. तेव्हा खारभूमी योजनांतर्गत बांधाचे दबाई व्यवस्थित करणे आवश्यक दिसते. त्याअनुषंगाने दिनांक ४/१०/२००० च्या शासन निर्णयामध्ये काही सुधारणा करणे शासनाच्या विचाराधीन होते. तेव्हा दिनांक ४/१०/२००० च्या शासन निर्णयात अंशतः बदल करून एकत्रित सूचना पुढील प्रमाणे प्रस्तुत करण्यात येत आहे.

शासन निर्णय

- १) संरेखन :- भविष्य काळात योजनांचे विस्तारीकरण होण्याची शक्यता लक्षात घेवून बंधारे संरेखन करावे. बांधाचे संरेखन शक्यतो सरळ रेषेत असावे.
- २) माती काम :- मातीच्या प्रथम थराची सुरवात करण्यापूर्वी बांधाची बैठक झाडा झुडपांपासून संपूर्णपणे साफ करावी. बांधाचे बांधकामात मातीच्या लहान पिंडाचा उपयोग करावा व प्रत्येक थर सलगपणे ०.२० मी. जाडी पर्यंत टाकून त्यांची दबाईसाठी आवश्यक काळजी घेण्यात यावी.
- ३) माथा पातळी :- बांधाच्या माथ्याची पातळी मागील २० वर्षातील उच्चतम भरतीच्या पातळीपेक्षा तसेच सर्वोच्च पूर पातळीपेक्षा मुख्य समुद्र/मुख्य खाडी लगत योजनांसाठी १.५० मी. व इतर योजनांसाठी १.०० मी. ने जास्त असावी.
- ४) माथा रुंदी :- बांधाच्या माथ्याची रुंदी ३.०० मी. असावी.
- ५) बाजू उतार :- बांधाच्या बाजूचा उतार खालील प्रमाणे असावेत.

अ.क्र.	जिल्हा	४ मी. उंची पर्यंत		४ मी. उंची पेक्षा जास्त	
		खाडीकडील	शेताकडील	खाडीकडील	शेताकडील
अ	ठाणे	१.५०:१	१.५०:१	२.५० :१	२.००:१
ब	रायगड	१.५०:१	१.५०:१	२.५० :१	२.००:१
क	रत्नागिरी	२.००:१	१.५०:१	२.००:१	१.५०:१
ड	सिंधुदुर्ग	२.००:१	१.५०:१	२.००:१	१.५०:१

- ६) दबाई :- बांधाची भरावाच्या कामात प्रमाणकाप्रमाणे दबाई यंत्राच्या सहाय्याने दबाई करावी. सदर दबाईमुळे ९५ % प्राक्टर घनता प्राप्त झाली असल्याचे गुणनियंत्रण विभागाकडून क्षेत्रिय चाणणीद्वारे खात्री करावी. बांधाची उंची १० मी. पेक्षा जास्त असल्यास बांधाच्या छेदाचे संकल्पन सरळ वर्तुळ पध्दतीने करावे.
- ७) तसेच संधानकाची सुध्दा गुणनियंत्रण प्रयोग शाळेतून चाचणी करून घेणे आवश्यक आहे.
- ८) पदाग्र (Rock Toe) :- बांधाच्या स्थिरत्वाच्या दृष्टीने जेथे दलदल आहे. अशा बांधाच्या भागात पदाग्र असावे. इतर भागात पदाग्राची तरतूद वगळण्यात यावी.
- ९) अश्मपटल :- बांधाच्या खाडीकडील पूर्ण बाजू व शेतीकडील बाजूस महत्तम पूर पातळीपर्यंत ०.२० मी. जाडीचे अश्मपटल असावे. शेतीकडील उर्वरीत उतारावर गवताचे अस्तरीकरण करावे.

- १०) अश्मपटलाखालील तळपट :- जेथे मुरुम उपलब्ध होण्यास अडचणी आहेत व आर्थिकदृष्ट्या किफायतशीर होत नसेल तेथे अश्मपटलाच्या खाली मुरुमाच्या तळपाटाची तरतूद वगळण्यात यावी.
- ११) माथामुरुम तळपाट :- जेथे मुरुम उपलब्ध आहे व आर्थिकदृष्ट्या किफायतशीर आहे. त्याठिकाणी बांधाच्या माथ्यावर ०.३० मी. जाडीच्या तळपाटाची तरतूद करण्यात यावी.
- १२) हेडर स्टोन :- खाडीकडील बाजूच्या अश्मपटलामध्ये हेटर स्टोन ठेवावे. हेडर स्टोन अश्मपटलाच्या पृष्ठ भागाचे बाहेर १५ - २० से.मी. येणे आवश्यक आहे व ४ ते ५ चौ.मी. ला १ असे त्याचे प्रमाणे असावे. त्याचप्रमाणे २ ओळीतील लंवांतर १.५० मी. पेक्षा जास्त असू नये.
- १३) दगडी प्रक्षेणी (Stone bund projection) :- नदीच्या भागात बांधाच्या संरक्षणासाठी दगडी प्रक्षेणीचे बांधकाम ज्या ठिकाणी शक्य आहे व आर्थिकदृष्ट्या किफायतशीर आहे. त्या ठिकाणी करावे.
- १४) लाभव्यय गुणोत्तर :- खारभूमी योजनेचा बांध आर्थिकदृष्ट्या किफायतशीर आहे हे दर्शविण्यासाठी लाभव्यय गुणोत्तराची गणना आवश्यक आहे.

खारभूमी योजनांचा प्रस्ताव तयार करतांना तसेच अस्तित्वात असलेल्या बंधा-याच्या दुरुस्तीचा प्रस्ताव तयार करतांना वरील सूचनांचा काटेकोरपणे विचार करावा.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०१३०३१२१०५११२०९२७ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(ज.प्र.जहागिरदार)

शासनाचे अवर सचिव

प्रत,

१. प्रधान सचिव (जलसंपदा), जलसंपदा विभाग, मंत्रालय, मुंबई
२. मुख्य अभियंता (दवप्र) व सहसचिव, जलसंपदा विभाग, मंत्रालय, मुंबई
३. उप सचिव (ल.पा.), जलसंपदा विभाग, मंत्रालय, मुंबई

४. अवर सचिव (खारभूमी), जलसंपदा विभाग, मंत्रालय, मुंबई
५. उप अभियंता (खारभूमी), जलसंपदा विभाग, मंत्रालय, मुंबई
६. मुख्य अभियंता, (जलसंपदा), जलसंपदा विभाग, मंत्रालय, मुंबई
७. अधीक्षक अभियंता तथा प्रकल्प संचालक, खारभूमी विकास मंडळ, ठाणे
८. कार्यकारी अभियंता, खारभूमी विकास विभाग, ठाणे
९. कार्यकारी अभियंता, सर्वेक्षण अन्वेषण विभाग, पेण, जि. रायगड
१०. कार्यकारी अभियंता, खारभूमी विकास विभाग, कणकवली जि. सिंधुदुर्ग
११. कार्यकारी अभियंता, खारभूमी विकास विभाग, रत्नागिरी
१२. खारभूमी कार्यासन, संग्रहार्थ.